

utgör stoffet för nästa text. Brännpunkten i talet genomfördes på Svenskt visarkiv år 1962, och är en kritisk diskussion om värdet av tvånget att hitta en ursprunglig diktare till en ”anonym” visa i exempelvis handskrivna visböcker och skillingtryckstexter. Olrog kritiserar litteraturforskare för att ha detta som självändamål, och tvivlar alltså på de närmast diffusionistiska betraktelsesätt som hellre betonar individualitet och estetik än de mer evolutionistiska som lägger vikten på spridning och funktion.

Den avslutande texten heter Visorna från Nötö. Synpunkter kring ett inspelningsprojekt och publicerades i *ARV* 1965. Initialt tar Olrog upp frågan om Svenskt visarkivs huvudsakliga arbete fortsatt ska bestå av kopiering, katalogisering och analys, eller om ytterligare resurser ska läggas på insamling av utdöende traditioner. Olrog sätter det senare i främsta rummet och följaktligen har hans åsikt ändrats något i jämförelse med vad han talade för i den tidigare artikeln om visarkivets verksamhet. Säkert har fältarbetena på Nötö påverkat honom i sådan grad att han nu talar varmt för etnografiska insatser. Vidare beskriver artikeln de nya insamlingsprojekten på ön, vilka inleddes år 1957, och berör den s.k. ”spårmetoden”, vilken går ut på att tidigare dokumentationsreferenser bevakas för att eventuellt åter kunna sökas upp. Dessutom meddelas något om de insamlade visorna vid sidan av en diskussion om primärkällor och sekundärkällor. I övrigt kretsar en del kring en av de mer lysande informanterna i insamlingsprojektet, nämligen nämnda Svea Jansson. Hon betraktades som en av Nordens främsta meddelare av äldre visor, så värdefull att hon bereddes plats som barnvakt i Ologs familj och som skrivbiträde på Svenskt visarkiv.

Sammantaget är detta en god bok med en spännande redogörelse för Ologs utveckling som forskare och Svenskt visarkivs tidiga verksamhet. Den är ett smörgåsbord för intresserade arkivarier och musiketnologer, fast måhända mindre intressant för lekmän på området. Den innehåller en mängd något klanglösa bilagor knutna till Ologs licentiatavhandling, vilka upptar nära en tredjedel av volymen (s. 87–167). Dessa kunde möjligen ha placerats som ett appendix i slutet för att göra läsningen mer ledig. Att de nu ligger där de gör beror naturligtvis på att man velat presentera manuskripten kompletta och i kronologisk ordning.

Patrik Sandgren, Lund

Arkiven sjunger – nedslag i svensk musikhistoria. Årsbok för Riksarkivet och Landsarkiven, Stockholm 2011. 335 s. ISSN 1103-8233. ISBN 978-91-88366-92-4

Senaste utgåvan av riksarkivets och landsarkivens gemensamma årsbok ägnas musiken. 2008 var temat Roskildefreden 1658, 2009 ”ödesåret” 1809, 2010 familjen Bernadotte. Man kan därför lugnt säga att den aktuella volymen har ett bredare anslag, vilket å andra sidan innebär att artikelsamlingen inte är lika sammanhängande som i de tidigare volymerna. I den bevarade arkivmassan finns oräkneliga mängder handlingar som berättar om gångna tiders musik och musikliv, något som gör det omöjligt att i årsboksform servera annat än stickprov med okänd grad av representativitet.

Boken innehåller 19 artiklar av 21 författare vars presentationer tyvärr inte annonseras i innehållsförteckningen. Artiklarna är kronologiskt ordnade. Ett bidrag handlar om förreformatorisk tid, två har sin betoning på 1700-tal, fem på 1800-tal, nio på 1900-tal. Två artiklar spänner över flera sekler. Fördelningen speglar i första hand hur de historiska dokumenten är bevarade, men säger ingenting om hur musiklivet utvecklats. Möjligen berättar spridningen också att det är lättare att finna skribenter för 1900-talsämnen än sådana som kan 1600-talets musikförhållanden.

Artiklarna är av två slag. Den ena och största kategorin är musikhistoriska skildringar som baseras på arkivaliska källor, i stort sett artiklar av en sort som förekommer i populärvetenskapliga tidskrifter och årsböcker. Källmaterialet har dock varierande synlighet. Vissa författare skriver uttryckligen vad textens påståenden vilar på, medan andra författares källor nästan bara redovisas i den avslutande käll- och litteraturförteckningen. Som forskare beklagar man att inte redaktionen ställt krav på systematiska källhänvisningar, vilket borde vara en självklarhet för arkivfrämjare.

Den andra kategorin utgör arkivpresentationer. Hit hör Carl-Gunnar Åhlnés engagerade beskrivning av Sveriges Radios inspelningsarkiv, Sture Alléns nutidshistoriska redogörelse för tillkomsten av Taubearkivet i Göteborg, liksom Stefan Ölvebrings berättelse om Svenskt rockarkiv i Hultsfred. Musikbibliotekarierna Veslemøy Heintz och Kia Hedells introduktion till den s.k. Serie I i nuvarande Musik- och teaterbiblioteket, särskilt dess musikhistoriska rariteter, har en liknande funktion.

En författare lyckas med konststycket att förena

forskningsredovisning med arkivpresentation av nära nog didaktiskt slag. Musikvetaren Ann-Marie Nilsson skriver om brunnsmusik i Söderköping och Ronneby under 1800-talets andra hälft och följande sekels första decennier. Läsaren besöker omväxlande blomstrande kurorter och de arkiv som kan berätta om musiklivet på dessa platser. Nilsson visar framför allt att brunnsmusiken bara kan skildras genom en kombination av källmaterial ur flera slags arkiv. Samma konstaterande borde egentligen gälla alla ämnen som behandlas i årsboken.

Det är förstas omöjligt att här behandla alla artiklar. Utöver de redan nämnda stannar jag till vid två riktigt läsvärda bidrag. Båda behandlar ämnen vid sidan av musikhistoriens allfarvägar, men ägnas vitt skilda sociala sammanhang.

Historikern Fabian Persson beskriver slottsbalerna under Oscar I:s, Karl XV:s och Oscar II:s regimer: tillställningar av stora format, viktiga händelser i den övre borgerligheten och möjliga att i detalj rekonstruera i bevarat material. Längre handlade det om Karlsbaler på Karlsgården den 28 januari, av Oscar II flyttade till regentens födelsedag den 21 januari. Platsen var oftast Vita havet, trots att trängseln kunde vara enorm när gästerna uppgick till fler än 2 000. Dansen trädde till valser, fransöiser, polonäser – så småningom också till en nymodighet som bostonvals. Svenska hovet hade ingen Lumbye som danska hovet kunde lita till, heller ingen Strauss. Men musik av båda dessa förekom i Stockholm, vilket visar de stockholmska slottsbalernas förbindelse till europeiskt balmode. Originalkompositioner av Ellen Sandels, Johan Lundström, Carl Fredrik Ringvall och Maria Fredrica von Stedingk förekom dock – både tonsättare och verk är sedan länge i musikhistorieskrivningens skugga.

Björn Ivarsson Lilieblad, också historiker, behandlar varietéer och varietémusik kring sekelskiftet 1900 – och trycker på varieténs samhällskritiska funktion, ibland tydligt uttalad, andra gånger – i bokstavlig mening – anad mellan raderna. Varietéformen lanserades i Sverige på 1870-talet och blev långt ifrån bara en storstadsföreteelse. Den hade sin plats i särskilda varietésalonger med servering och scen. Största stjärnan var Sigge Wulff, men divan Hulda Malmström tillhörde också de stora artistnamnen. Varietésångerna spreds också i tryckta vishäften och skillingtryck, vilket gjorde att de ibland vågade texterna var kända långt utanför varietépublikens krets.

Båda dessa bidrag är bra exempel på hur det rika svenska arkivmaterialet kan användas för att ge nya

infallsvinklar på musikhistorien som vanligtvis beskrivs som tudelad, en högkulturell och en populär del. Men människors umgänge med musik har under åren haft uttryck av många slag. Det förhållandet blir ännu mer uppenbart efter läsning av hela den innehållsrika volymen.

Gunnar Ternhag, Falun

Biografiska betydelser. Norm och erfarenhet i levnadsberättelser. Lena Marander-Eklund & Ann-Catrin Östman (red.). Gidlunds förlag, Hedemora 2011, 250 s. ISBN 978-91-7844-827-2.

Antologin *Biografiska betydelser* är en angelägen skrift då den uppmärksammar ett väletablerat forskningsfält med ambitionen att vidareutveckla forskningen om levnadsberättelser. Redaktörer för boken är folkloristen Lena Marander-Eklund och historikern Ann-Catrin Östman vid Åbo Akademi, som inledningsvis arrangerade seminarier om biografering och så småningom redigerade föreliggande publikation. Förutom att redaktörerna själva har bidragit med var sin fallstudie innehåller antologin ytterligare fem studier av finska och tre av svenska akademiker tillhörande skilda discipliner. Skriften avspeglar därmed ett brett forskningsintresse för levnadsberättelser som återfinns inom etnologi, folkloristik, historia, filosofi, litteraturvetenskap och sociologi, även om de tre förstnämnda ämnena är mer framträdande i denna volym.

Läsaren får via forskarnas problematiseringar och fallstudier inblick i många olikartade levnadsöden och därmed också biograferingens varierande förutsättningar i tid och rum. Här skildras med utgångspunkt från publicerade och otryckta självbiografier exempelvis ryska kvinnors fängelseminnen, en bondsons klassresa och en erkänd författares levnadsbeskrivning. Av levnadsberättelser som insamlats av forskningsinstitut och arkiv uppmärksammas en hemmafrus skildring av vardagslivet och en judisk kvinnas upplevelser under skilda livsfaser i olika länder. Via en brevsamling tecknas en svensk amerikaemigrants livsföring och några mentalpatienters liv biograferas genom studier av efterlämnade brev och sjukhusjournaler. Sammantaget sträcker sig minnena från 1800-talets senare del fram till idag och belyser levnadsvillkor för människor tillhörande olika samhällsskikt, alltifrån de högsta till de lägsta. Därmed ges också möjlighet till att problematisera hur biografering är relaterad till normer och inflytande.